



## **Detektiivitund**

### **4.-6. klassile**

„Veri! Ei mingit kahtlust!“ Nii algab maailma kuulsaim lastekriminull. Kuid peale Astrid Lindgreni „Meisterdetektiiv Blomkvisti“ on tänastel lastel lugeda veel palju põnevaid detektiivilugusid. Teematunnis tutvume erinevate detektiivilugudega. Teematunni käigus õpivad lapsed kirjeldama inimest tundemärkide põhjal või proovivad kirjelduse põhjal joonistada. Lisaks kirjutavad lapsed oma krimiloo.

Tunni läbiviimiseks vajalikud vahendid: tunni materjalid, lasteraamatud, harilikud ja värvipliatsid.

#### **1. Sissejuhatus.**

Mis on krimilugu? Mis on detektiivilugu? Kas need on üks ja sama või on neil erinevus? Mille poolest erinevad „Meisterdetektiiv Blomkvist“, „LasseMaia detektiivbüroo“, „Kolmanda A kriminalistid“?

Krimilooks nimetatakse lugu, mille traditsioonilised osad on kuritegu, selle uurimine ja lahendamine ning traditsioonilised tegelased ohver, kuriteo uurija ja kurjategija. Detektiivilugu on selline krimilugu, milles uurijaks on detektiiv, kes peab detektiivbürood, töötab vabakutselisena või teeb detektiivitööd muu tegevuse kõrvalt.

Lastele mõeldud krimilugudes on peategelased lapsed, kellele meeldib ise uurida kuritegusid, ja tundub, et autoril on vabad käed, kas ta nimetab neid detektiivideks või kriminalistideks.

#### **2. Räägime lastega kuritegudest ja nende lahendamisest.**

Milliseid kuritegusid te oskate nimetada?

Kui toimub kuritegu, kes peaks selle lahendama? (Laste vastus peaks viitama politseile.)

Kas ja kuidas saavad lapsed olla krimiloos tegelased?

Kas lapsed saavad lahendada kuritegusid? Kas politsei usaldab lapsi?

Kui te näete, et toimub midagi kahtlast, kas te julgete helistada politseisse? Kas politsei võtab laste telefonikõnesid tõsiselt?

### **3. Uurime lapsdetektiivide tegemisi lähemalt ja võtame appi maailmakuulsa detektiiviraamatu „Meisterdetektiiv Blomkvist“**

„Meisterdetektiiv Blomkvisti“ sarjas on kolm raamatut ja need kõik on kirjutanud rootsi lastekirjanik Astrid Lindgren. Kes teist on neid raamatuid lugenud?

Astrid Lindgren kirjutas need lood üle seitsmekümne aasta tagasi. Nüüd saab lastega rääkida ajast, mil see lugu toimub, ja tuua ajastukohaseid näiteid. Näiteks asjad, mida kasutas Kalle oma detektiivitöös ja mida kasutaksid tänased lapsdetektiivid. Kallel ei olnud taskus telefoni, nutitelefoni rääkimata, selle asemel oli tal alati taskus märkmik ja pliiats.

Astrid Lindgreni detektiivilood tunduvad nii tõetruud, et tekib küsimus, kuidas ta oskas nii täpselt kirjeldada kasvõi sõrmejälgede võtmist või mürgise aine arseeni tuvastamist šokolaadis. Vastus on lihtne: enne nende raamatute kirjutamist oli Astrid Lindgren töötanud sekretärina Rootsi kriminaaltehnoloogilises laboratooriumis ja seal saanud politseitöö kohta palju huvitavat teada.

Kalle Blomkvisti esimene raamat algab lausega: „Veri! Ei mingit kahtlust!“ Kalle oli just pöidlasse lõiganud ja nüüd uuris ta verd läbi suurendusklaasi. Tegelikult oli ta tujust ära. Ta mõtles, miks mõnel inimesel veab ja ta saab ilmale tulla Londoni urgastes või Chicago kurjategijate keskel, kus tapmine ja paugutamine kuuluvad kõige igapäevasemate asjade hulka, tema aga konutab kodus ja vaatab aknast välja tänavale, kus pole ainsatki elusolevust. Kalle unistab nii väga, et temast saaks detektiiv.

Ühel laupäevaõhtul saabub kella seitsmese rongiga Lillköpingisse onu Einar. Kallel on harjumus meelde jätta kõigi talle tundmatute inimeste tunnusmärgid. Ja seda teeb ta ka onu Einari puhul: ta võtab taskust märkmiku ja pliiatsi ja paneb tunnusmärgid kirja.

Onu Einari tunnusmärgid on: pruunid üle pea kammitud juuksed, silmad pruunid, kulmud kokku kasvanud, sirge nina, pisut etteulatuvad hambad, tugev

lõug, hall ülikond, pruunid kingad, mütsi ei kannu, pruun kohver. Nimetab end onu Einariks. Ja veel üks pisidetail: pisike punetav arm paremal põsel.  
(„Meisterdetektiiv Blomkvist“, lk 16)

Detektiivitöös on inimeste kirjeldamine tundemärkide järgi väga tähtis ja kohe saate seda teha ka teie.

**Variant nr. 1:** Jaga klass 2-3 kaupa gruppideks. Iga grupp saab ühe foto valikust (**Lisa 1- Kirjanike fotod**).

Ülesanne on kirjeldada võimalikult täpselt fotol kujutatud inimest, abiks on tööleht **Lisa 2- Tundemärgid**. (Inimeste kirjeldamiseks saab abi lastele mõeldud raamatust „Detektiivi käsiraamat“, lk 40-43.)

Kui töölehed on täidetud, korjab tunni läbiviija need kokku. Kõik fotod pannakse nähtavale kohale. Tunni läbiviija loeb töölehtedelt ette laste kirja pandud tundemärke ja laste ülesanne on ära arvata, millise foto kohta kirjeldus koostati. Kui kõik kirjeldused on ette loetud, saavad lapsed teada, et fotodel on Eesti lastekirjanikud.

Kes on kes? Ja milliseid raamatuid on nad kirjutanud? Tunni läbiviija annab vajadusel vihjeid kirjanike ja raamatute kohta.

**Variant nr. 2:** Joonistada pilt kirjelduse põhjal. Meeskonnad saavad inimese kontuuri (**Lisa 3- Mees**). Lugeda ette kirjeldus: *Tal on jalas sinised viigipüksid. Seljas on ruuduline pintsak ja pintsaku vahelt paistab püksirihm. Pintsaku all on valge, õrnade triipudega triiksärk. Pintsaku vasakul rinnal on tasku. Taskus on helesinine taskurätt. Paremal käel on seieritega kell. Jalas on tal tumesinised pannaldegaga kingad. Juuksed on tumepruunid ja seitel asub vasakul küljel. Sõrmes on tal abielusõrmus. Ta kannab mustade raamidega prille. Paremas käes on tal portfelli. Kaelas on tal väikeste täppidega lips. Portfelli peal on kirjas RIIGISALADUS. Vasakus käes on tal lilleline kohvikruus. Portfelli küljes on õhupallikimp 8 õhupalliga. Pundis on kolm punast, kaks rohelist, kaks sinist ja üks kollane õhupall.*

Iga meeskond vajab värvilisi pliiatseid: sinine, helesinine, tumeroheline, tumepruun, must, punane, roheline, tumesinine, kollane.

Ülesanne on võimalikult palju meelde jätta ja vastavalt kirjeldusele valmis

joonistada pilt. Pärast saab võrrelda, kes joonistas kõige täpsemini ja mis ära ununes. Joonistama võib asuda kohe, aga kirjeldust lugeda ette üks kord. Kui palju tundemärke keegi suudab meelde jätta?

#### **4. Detektiivitöös tarvilikud teadmised**

Vaatame, mis Kalle Blomkvisti raamatus edasi juhtus. Esimesel kohtumisel pani Kalle kirja onu Einari tundemärgid. Järgmistel päevadel muutus onu Einar Kalle silmis üha kahtlasemaks, sest ta oli kogu aeg rahutu, justkui kartis midagi. Kalle avastas, et tal on muukraud, lossivaremetest leiab Kalle pärli (paar päeva enne seda oli Kalle oma sõprade ja onu Einariga lossivaremetes käinud). Kalle kuuleb, kuidas kaks võõrast meest uurivad hotellist onu Einari kohta. Kalle leiab ka ajalehest uudise, et Stockholmis on toimunud suur juveelirööv ja politsei ei ole veel vargaid tabanud. Selle uudise taustal otsustab Kalle politseid natuke aidata ja ta plaanib onu Einarilt sõrmejälje võtta.

Kuidas teie saaksite võtta inimeselt salaja sõrmejälje? Arutlege!

Kuidas aga toimis Kalle?

Kalle plaan oli ronida öösel läbi akna onu Einari tuppa ja võtta sõrmejalg. Kalle teadis, et onu Einar oli õhtul võtnud unerohtu, niisiis võis loota, et ta magab sügavat und. Kõik läks plaanitult, aga kui Kalle hakkas akna kaudu tagasi minema, juhtus midagi kohutavat.

Lugeda katkend raamatust „Meisterdetektiiv Blomkvist“ lk 66, alates: „Jah, kõik oleks ilmselt läinud arvestuste kohaselt...“ kuni „...Kalle pööras ringi ja vaatas otse revolvritorusse“.

Kas Kallel õnnestub onu Einari süüd tõestada ja kuidas kõik lõpeb, saate juba ise lugeda.

Astrid Lindgren kirjutas „Meisterdetektiiv Blomkvistile“ ka kaks järe: „Meisterdetektiiv Blomkvisti ohtlik elu“ ja „Kalle Blomkvist ja Rasmus“.

Tutvustada veel lastele kirjutatud detektiivilugusid:

Ilmar Tomusk „Kolmanda A kriminalistid“ ja selle järjed

Mika Keränen „Varastatud oranž jalgratas“ ja selle järjed

Reeli Reinaus „Vanalinna detektiivid“ (sari)

Hugo Vaher „Vääna jäljekütid“ (sari)

Martin Widmark „LasseMaia detektiivbüroo“ (sari)

Jørn Lier Horst „Detektiivbüroo nr 2“ (sari). Selle autori puhul rõhutada, et enne kirjanikuks hakkamist töötas ta kriminaalpolitseinikuna.

6. klassi õpilastele tutvustada ka:

Lena Lilleste „Tommy & Kribu krimka“ (sari). Sarja esimesest osast „Murdvargus koolis“ ilmus 2023 uus trükk.

Jørn Lier Horst „Clue“ (sari)

## **5. Kirjuta oma detektiivjutt**

Lastele jagatakse välja tööleht **Lisa 4- Detektiivjutt**

Iga lugu ja raamat on alati erinevad, samas on detektiivilugude ülesehitamisel mõned nipid ja reeglid, mida võiks teada. Eesti juurtega Rootsi kirjanikul Lena Lillestel on mõned õpetussõnad detektiivilugude kirjutamiseks:

### **Tegelased**

Kes on peategelased? Kuidas on nende nimed? Kui vanad nad on? Mis on kurjategija (kurjategijate) nimi? Kas peategelane ja kurjategija tunnevad teineteist? Kuidas peategelased välja näevad? Mis on nende hobid?

### **Kus toimub?**

Kus tegevus toimub? Kus peategelased elavad? Kõige parem, kui tegevus toimuks kohas, mida ise hästi tunnend.

### **Mis juhtub? Kuritegu**

Milline kuritegu pannakse toime – vargus, inimrööv, sissevõtmise, mõrv vm? Kuidas on peategelased kuriteoga seotud?

### **Kuriteopaik**

Kus kuritegu toimub?

### **Juhtlõngad**

Peategelased lähevad kuriteopaigale, et leida mingeidki jälgi, mida kurjategija on maha jätnud. Juhtlõngadeks võivad olla jalajäljed, veri, sõrmejäljed, juuksekarvad vms.

### **Tõestus/plaan**

Peategelased otsustavad hankida tõendeid, et nende poolt kahtlustatav kurjategija on kuriteo toime pannud. Nad teevad plaani, kuidas kurjategija vahele võtta.

### **Kurjategija(d)**

Kes lõpuks osutus kurjategijaks?

### **Kuidas lõpetada?**

Kuidas lugu lõpeb? Mis juhtub peategelastega? Kas nad saavad tasu? Mis saab kurjategijast?

### **Pealkiri**

Mõttele oma jutule pealkiri.

Enne lugude väljamõtlemist võtke detektiiviraamat, mida enamus on lugenud, ja proovige nende etteantud õpetussõnade järgi lugu kirjeldada. (Praktika kinnitab, et selleks raamatuks võiks olla Ilmar Tomuski „Kolmanda A kriminalistid“).

Oma detektiivilugu võivad lapsed teha individuaalselt või grupis. Kui teematunnis valmis ei jõua, siis saavad nad kodus või koolis lõpetada.

Kui teematunnis on aega, siis võib 5.–6. kl õpilaste puhul detektiiviloo kirjutamisel kasutada tuntud mängu. Mängida saab individuaalselt või väikeses grupis. Iga laps/grupp saab paberi (tööleht **Lisa 4. Detektiivijutt**) ja kirjutab vastuse esimesele küsimusele. Seejärel volditakse tööleht kokku, nii et vastus ei jää näha, ja ulatatakse paber järgmisele vastajale. Nii toimitakse, kuni kõik küsimused on vastatud. Lõpus loetakse ühise tööna kirjutatud detektiivilood ette – nalja saab palju, aga mingi loogika on alati lugudes sees.

Teematunnis kasutatud raamatute nimekiri:

1. Keränen, Mika „Varastaud oranž jalgratas“ ja selle järjed

2. Reinaus, Reeli „ Vanalinna detektiivid“ (sari)
3. Tomusk, Ilmar „Kolmanda A kriminalistid“ ja selle järjed
4. Vaher, Hugo „Vääna jäljekütid (sari)
5. Horst, Jørn Lier „ Clue“ (sari)
6. Horst, Jørn Lier „Detektiivbüroo nr 2“ (sari)
7. Lilleste, Lena „Tommy & Kribu krimka“ (sari)
8. Lindgren, Astrid „Meisterdetektiiv Blomkvist“
9. Lindgren, Astrid „Meisterdetektiiv Blomkvisti ohtlik elu“
10. Lindgren, Astrid „Kalle Blomkvist ja Rasmus“
11. Widmark, Martin „LasseMaia detektiivbüroo“
11. Törnqvist, Lena „Kasutad tavalisi sõnu...“ (Sinisukk, 2016)
12. „Detektiivi käsiraamat“ (Ajakirjade kirjastus, 2016)

Anne Kõrge

Eesti Lastekirjanduse Keskus

Raamatukogu juhataja

anne@elk.ee